

[masterplan publieke ruimte]
gemeente wachtebeke

D	00	13
	04	

00

[inleiding]
een eerste blik op wachtebeke

[inleiding]

00

interpretatie van de opdracht

Een vernieuwd ruimtelijk kader aanbieden, een aanpak en strategie presenteren waarmee een proces van start kan gaan, dat zijn de ambitieuze doelstellingen van dit team voor deze ontwerpwedstrijd. In overleg met diverse leden van de gemeentelijke diensten, het gemeentebestuur en allerhande belanghebbenden uit Wachtebeke bouwen aan een verfrissende nieuwe aanschijn van het centrumgebied, daar wenst dit ontwerpteam voor te gaan! Samen werken aan een stedenbouwkundige structuur voor en op maat van Wachtebeke.

Vanuit een ontwerpende houding zoekt ons ontwerpteam steeds naar verantwoorde en duurzame oplossingen voor maatschappelijke en ruimtelijke vraagstukken. Voor deze opdracht wensen wij een aantal basisprincipes zoals meervoudig ruimtegebruik, genius loci, samenhang, duurzaamheid, haalbaarheid enz. te hanteren die waken over de kwaliteit van de voorgestelde oplossingen.

Meervoudig ruimtegebruik

Voornamelijk in en rondom kerngebieden is kwalitatieve open ruimte schaars. Verschillende gebruikers claimen steeds diezelfde open ruimte. Meervoudig gebruik van ruimtes met een grote flexibiliteit én op maat van de nieuwe gebruikers is een antwoord op het steeds meer verdwijnen van gebruiksvriendelijke open ruimte.

Genius loci als aanleiding

Een uitgebreide analyse van de 'geest van de plek' vormt de aanleiding en de basis voor een degelijk ontwerp, dat oplossingen biedt aan de maatschappelijke en ruimtelijke behoeften. Enkel door het doorgronden van de bestaande ruimtelijke context kan het ontwerp of de gewenste ruimtelijke uitdrukking samenhang vertonen met de lokale en bovenlokale context. Het nieuwe ontwerp kan in die zin een ruimtelijke dialoog aangaan met de genius loci, en de eigen potenties en kansen van de plek versterken.

Creëren van een hoogwaardige woon- en verblijfsomgeving

Iedereen heeft recht op een kwalitatieve woning en een aangename woonomgeving. Met de sterke dynamiek die Wachtebeke momenteel kent is een kwalitatieve publieke ruimte een essentieel onderdeel van een hoogwaardige woonomgeving. Het nieuwe ontwerp dient maximaal in te spelen op de noden van de toekomstige bewoners en gebruikers. Bovendien wordt de openbare ruimte flexibel opgebouwd, zodat ze in de tijd aanpasbaar is.

Aandacht voor ecologie en milieuhygiëne

Aandacht voor ecologie en milieuhygiëne is voor dit ontwerpteam een belangrijke bekommernis. Een waardevolle ecologie en milieuhygiëne maken immers onlosmakelijk deel uit van de ruimtelijke kwaliteit. Ze ondersteunen een hoogwaardig publiek domein. Het aspect water vormt hierbij een belangrijk aandachtspunt. Het ontwerp onderzoekt de ruimtelijke mogelijkheden voor wateropvang en geleidelijke infiltratie.

[inleiding]

00

wachtebeke in beeld
het persynplein

[inleiding]

00
wachtebeke in beeld
de dorpsstraat

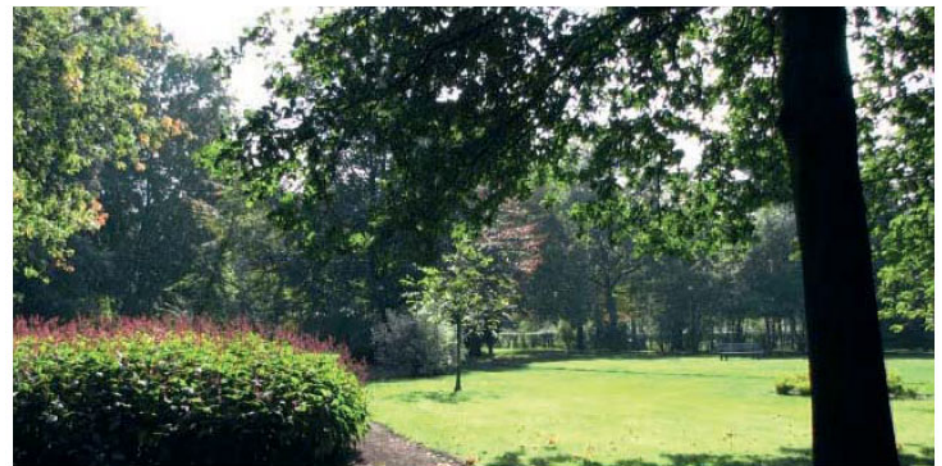

[inleiding]

00
wachtebeke in beeld
de groen omgeving

01

[strategie]

een aanpak op twee schaalniveaus

NIEUWE LOOK
DIVERSE NIEUWE WOONPROJECTEN

HERWAARDERING
HEIDEBOS
GENTSE HAVEN

RECREATIE
3500 HECTARE

**KWALITATIEF
PUBLIEK DOMEIN**
BUITENGEBIED

VERENIGINGSLEVEN
MOERVAART

KLOOSTERBOS

TOERISME

WAARDEVOL ERFGOED

N449

7000 INWONERS

VERBLIJVEN

[strategie]

Deze Open Oproep wil een kwalitatieve impuls geven om Wachtebeke een nieuwe aanblik en imago te geven. Deze facelift genereert in eerste instantie een opwaardering van het dorpscentrum maar moet bovendien een impuls geven aan de nabije omgeving van het dorpscentrum. De strategische aanpak, de duurzame bouwstenen aanhakend op de aanwezige ruimtelijke kwaliteiten moeten Wachtebeke een positief elan bezorgen die ook buiten het centrumgebied zal zorgen voor nieuwe waardevolle ontwikkelingen. Bovendien wil het voorliggende ontwerpvoorstel een kapstok zijn voor diverse andere projecten. Onze strategie omvat bijgevolg een aanpak doorheen de tijd en op twee verschillende schaalniveaus.

Op basis van een analyse van de stedenbouwkundige gelaagdheid op MACROSCHAAL, wordt buiten de grenzen van het plangebied een basis gelegd om op twee verschillende ontwerpniveaus uitspraken, suggesties en beeldkwaliteiten aan te reiken. Op basis van een grondige lezing van de landschappelijke gelaagdheid wordt een publiek ruimtelijk kader aangeboden waarin voldoende structurerende kracht zit om de talrijke functies welke eigen zijn aan een dorp te laten functioneren. Door een open dialoog met de gemeente en de bewoners krijgt het aangereikte kader van de diverse ruimtelijke structuurcomponenten, de beeldkwaliteit en het materialenpalet verder vorm.

Het ontwerpvoorstel voor de MICROSCHAAL wordt op het einde van de bundel terug in zijn grotere context geplaatst. Hierdoor krijgen diverse ingrepen, aangereikte relaties en keuzes een logica welke ver buiten de grenzen van het plangebied reiken. Het beeld op macroschaal onderstreept de ruimtelijke coherentie van het ontwerpvoorstel voor het centrumgebied binnen de structuur van de kern Wachtebeke. Bovendien worden binnen de macroschaal diverse stedenbouwkundige voorstellen gemaakt die op korte, middellange of lange termijn de kwalitatieve impulsen vanuit het dorpscentrum moeten doorvertalen naar de totale gemeente.

kerkplein van Nisse: sober, eenvoud,
krachtig (NL)

dorpsplein van Vaete: eenvoud, rust
en kracht (NL)

kerkplein van Nisse (NL)

Met al deze referentiebeelden en projecten wenst het ontwerpteam het typische dorps te onderstrepen als inspiratiebron voor deze ontwerpwedstrijd. Het dorps element is staat voor een hoog architecturaal ontwerpniveau inzake publieke ruimte. Het vraagt een ontwerp van de meest uitgepuurde vorm met sobere, functionele belijning en zeer krachtige landschapsarchitectuur en stedenbouw.

De dorps sfeer straalt rust, vanzelfsprekendheid en duurzaamheid uit. Het heeft een tijdloos karakter met een hedendaagse invulling en materiaalgebruik. Het bezit een hoge functionaliteit en flexibiliteit.

Doornzele dries: overweldigende groenstructuur als kader voor het dorps centrum (B)

Museumkwartier in Utrecht
Tijdloos zonder
haastige uitbundigheid (NL)

[strategie]

01.1
referentieprojecten

Cronenburgh: de compositie van het dorps
West 8 (NL)

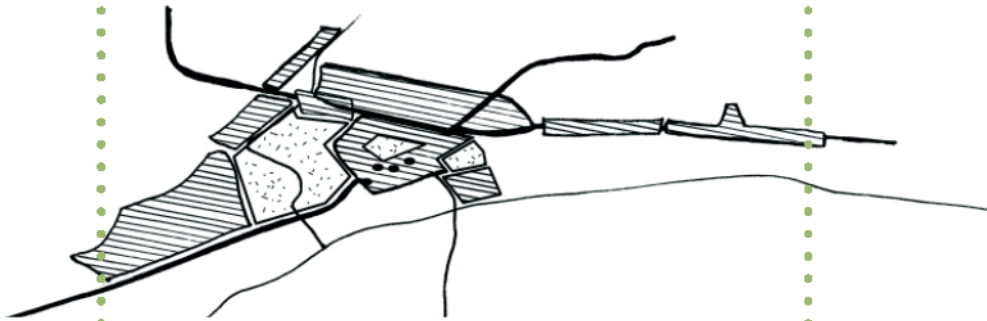
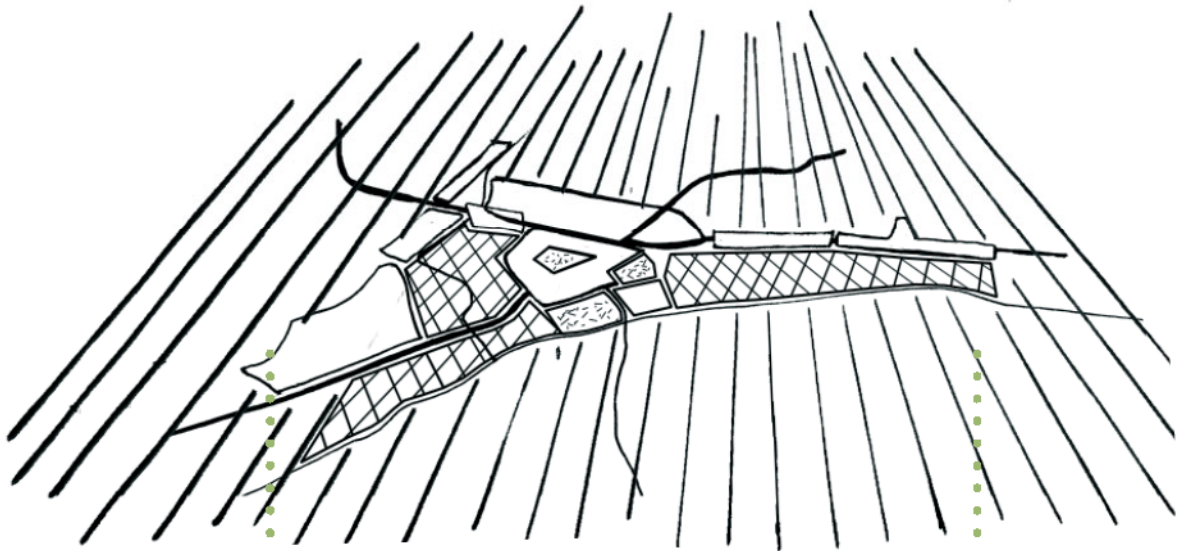

[de gelaagdheid van het dorp]

een visueel-morfologische analyse van het stedenbouwkundig weefsel

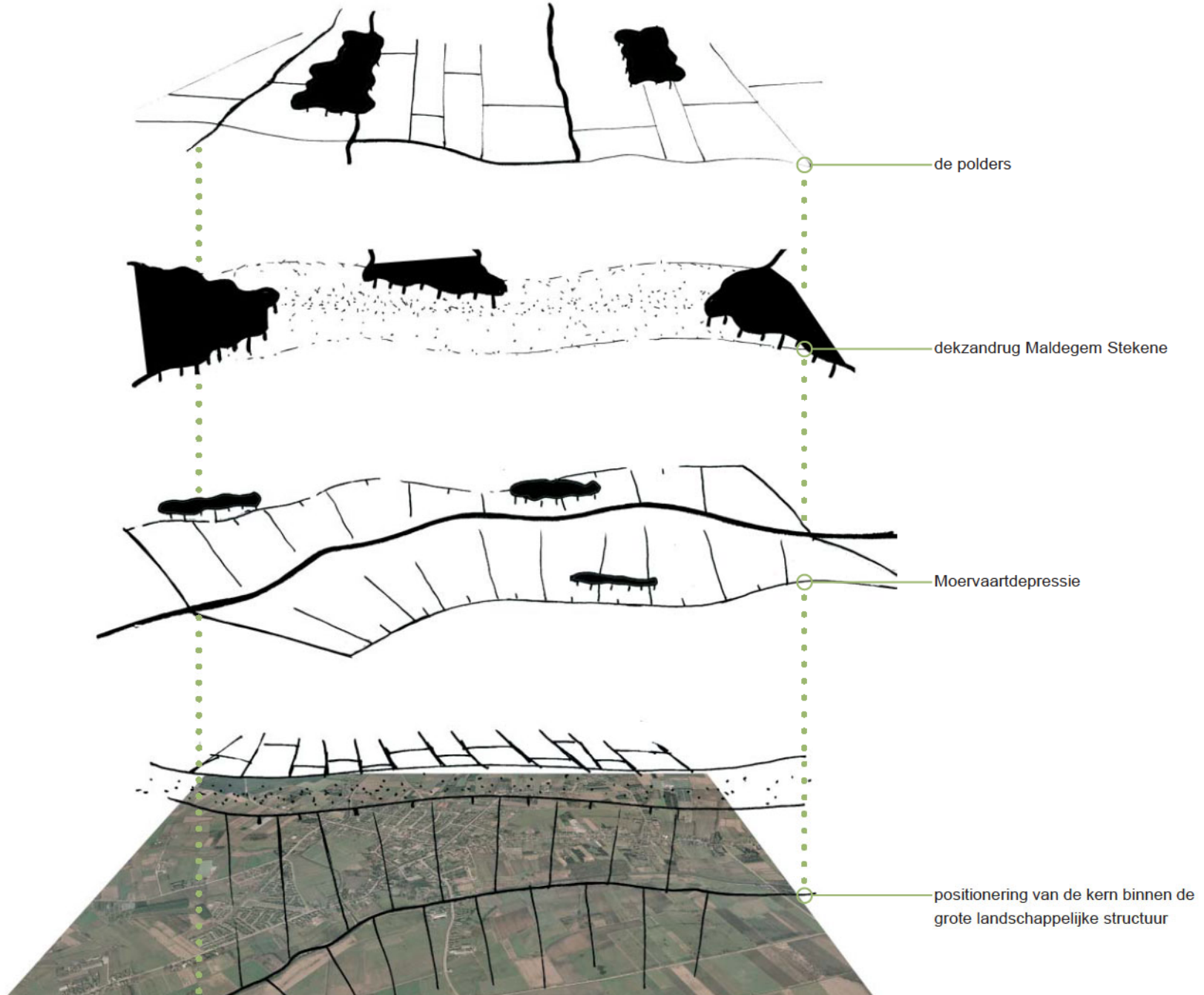
Ingrepen in de stedenbouwkundige structuur van een dorp, gemeente of stad vraagt een diepgaand inzicht in het ruimtelijk functioneren van de site. Een nederzetting doorlichten op zoek naar de elementen welke mee aan het ontstaan van het dorp hebben gestaan is een bijzonder waardevolle basis om de huidige werking te begrijpen en op deze manier in te spelen op de potenties en gebreken van het dorp.

De ontwikkeling van een bepaalde nederzetting is zelden of nooit toeval, het houdt steeds een oorzakelijk verband met de interne logica van natuur, economie, topografie en infrastructuur. Kortom het staat in directe relatie met het landschap. Deze is namelijk de resultante van de ordening van het ecologisch functioneren, van de visuele beleving en van het ruimtegebruik. Het landschap speelt een belangrijke rol in de ruimtelijke samenhang tussen het fysisch systeem, de natuurlijke en agrarische structuur en de nederzettingsstructuur. Het landschap geeft op deze manier een synthese van verschillende deelstructuren die zich morfologisch manifesteren. Ieder landschap wordt getypeerd door de specifieke ordening van abiotische, biotische en antropogene elementen en componenten die binnen een landschap aanleiding geeft tot een specifiek ecologisch functioneren, een specifieke visuele beleving en een specifiek menselijk ruimtegebruik .

Om de dorpskern van Wachtebeke op een kwalitatieve manier te versterken verruimt dit ontwerpteam het canvas en gaat op zoek naar het DNA van het dorp, de karakteristieke lagen die samen het huidige landschap vormen. We synthetiseren de ontelbare deelaspecten waaruit een landschap bestaat in vier kenmerkende en waardevolle onderzoekslagen.

- de historisch landschappelijke laag
- de morfologische laag
- de functionele laag
- natuurlijke laag

Vanuit het fysische systeem, de biotische en abiotische factoren en vooral de antropogene invloeden evolueerde het landschap waarin het grondgebied van Wachtebeke is gelegen tot een driedelige historische landschappelijke opbouw waarop de overige lagen (morfologie, functies, nederzettingen, enz.) van de dorpsstructuur zijn ontstaan. Een korte beschrijving van de diverse landschapstypes vormt een eerste basis binnen de analyse van de morfologische, functionele en natuurlijke gelaagdheid van het studiegebied.

Dekzandrug Maldegem - Stekene

Het traditionele landschap wat deze stuifzandrug belichaamt, eist binnen de administratieve grenzen van de gemeente Wachtebeke een centrale rol op. De goedgedraineerde gronden die eigen zijn aan dergelijke zandruggen leveren door voornamelijk de heidebossen (bv. Heidebos en het Kloosterbos) een gesloten landschap op. Door de aanwezigheid van enkele vochtigere zandgronden situeren zich ook enkele open akkerlanden en weilanden. De combinatie van bos, agrarische ruimtes, dorpenstructuur en talrijke infrastructuren zorgen ervoor dat hier geen homogene landschapskamers zijn ontstaan maar een continue afwisseling van open en gesloten. Het landschap van de dekzandrug kan duidelijk onderscheiden worden van de twee andere landschapskamers binnen Wachtebeke namelijk de Moervaartdepressie en de polders. Binnen deze twee laatste is het landschap heel open en bezit het een sterkere en strakkere structuur wat leidt tot een meer homogeen en vrij éénzijdig geheel.

Moervaartdepressie

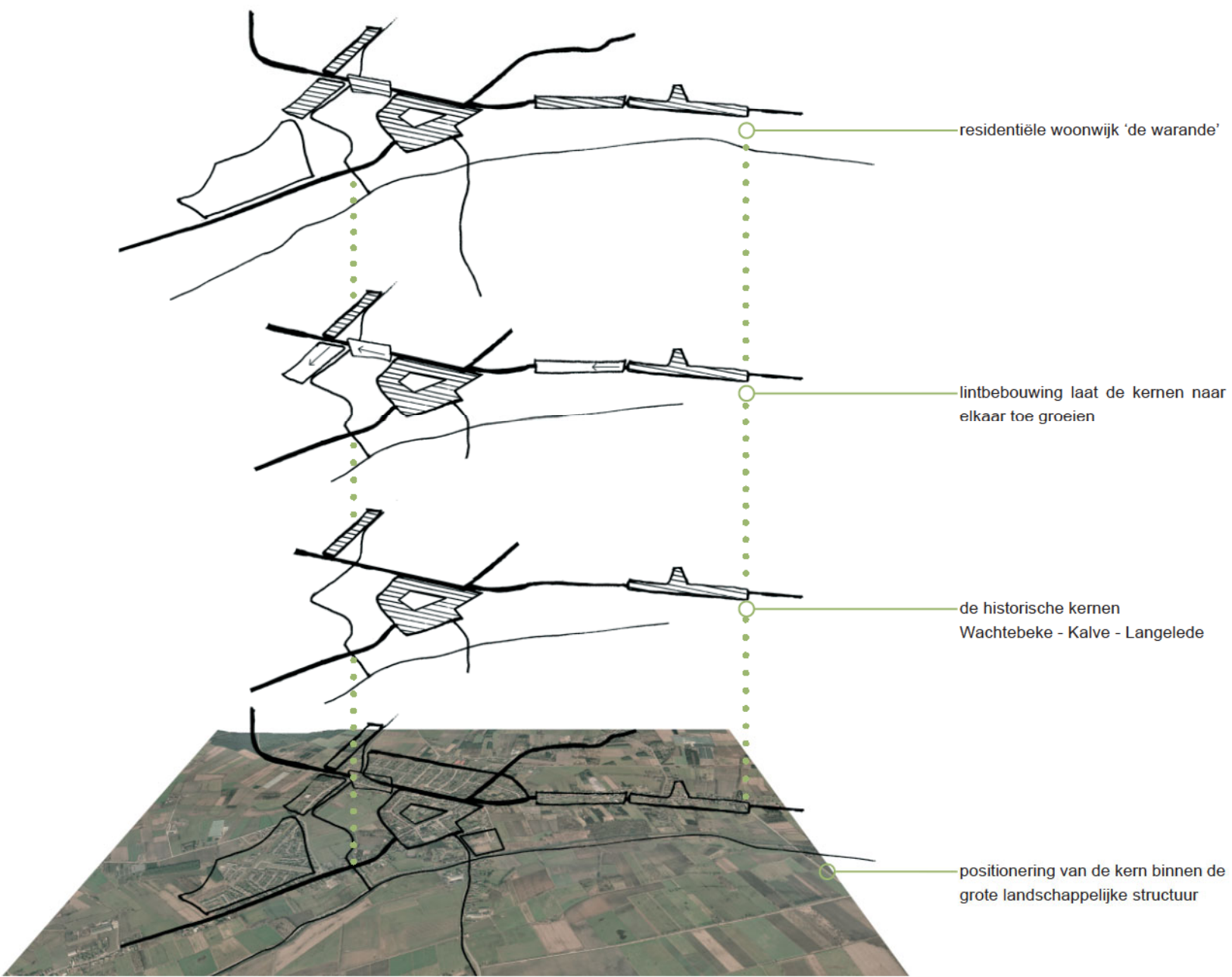
Het depressiegebied van de moervaart is een historisch moeraslandschap ten zuiden van Moerbeke en Wachtebeke. De intensieve turfwinning, ontvening en drooglegging van de vochtige gronden hebben van de Moervaartdepressie een vlak en vrij open landschap gemaakt dat wordt gekenmerkt door een rechtlijnig bijna orthogonaal patroon van langgerekte percelen met een dicht netwerk aan grachten en dreven. De vrij grote kavels worden meestal gebruikt door de landbouw als akkerland of als weiland. De Moervaartdepressie is nu een intensief landbouwgebied, sterk dooraderd door allerlei kunstmatige afwateringsgrachten maar met nog een aantal

hoge botanische waarden enkele verspreide alluviale bosgebieden.

De polders

De polders zijn de derde en laatste landschapstype, gelegen in het uiterst noordelijk deel van Wachtebeke. Het is een kunstmatig landschap dat omstreeks de 16de en de 17de eeuw is ontstaan. Het landschap kenmerkt zich eveneens door een strakke en vlakke organisatie met diepe en smalle diepe percelen. De gronden die binnen de grachtenstructuur ontstaan worden meestal als akkerland bewerkt.

De opbouw van de historische landschappelijke structuur heeft een duidelijke invloed op de ontwikkeling van dorpen en gemeentes zoals Wachtebeke. Nederzettingen die ontstaan op de rand van een alluviale vlakte hebben lijnvormige structuren en evolueren tot zogenaamde straatdorpen. Tussen Gent en Sint-Niklaas (onder de Moervaartdepressie) is deze invloed het best bewaard gebleven. Woonzones zoals Lochristi-Zeveneken, Zaffelare-Eksaarde-Sinaai weerspiegelen binnen de vorm van het dorp het aanwezige microreliëf dat uit westoost lopende structuren bestaat van afwisselende stuifzandruggen en depressies. De noordelijke dekzandrug van Maldegem naar Stekene vertoont wegens zijn iets hoger gelegen reliëf en drogere bodem eveneens het straatdorpenpatroon die weliswaar niet over de volledige lengte aaneensluitend, maar regelmatig onderbroken wordt door vooral botanische landschapskenmerken (clusters van naaldbossen). Wachtebeke vormt op deze stuifzandrug een min of meer verstedelijkte nederzetting in de van oost naar west evoluerende opeenvolging van kernen: Maldegem - Lembeke - Oosteeklo - Ertvelde - Zelzate - Wachtebeke - Moerbeke - Kruisstraat - Stekene.

Een compacte kern

Op een zuidelijke uitloper van de dekzandrug ontstond dus de dorpskern Wachtebeke, bovendien gelegen op een kruispunt van historische verbindingswegen:

- Rechtstro – Walderdonk (N449; richting Zelzate);
- Meersstraat (N449; richting Zaffelare en Lochristi);
- Dorp – Pottershoek – Warande (richting Sint-Kruis-Winkel);
- Molenhoek – Kalve (richting Moerbeke);
- Stationsstraat (richting Overslag).

Op de kruising van deze wegen vormde zich een vrij compact centrum met aaneengesloten bebouwing. Tot op vandaag is deze dichtheid en het gesloten karakter van de bebouwde structuur bewaard gebleven. Toch ontstaan op diverse plekken onzuiverheden in dit historische patroon. De site waar op heden de uitbouw van het gemeentehuis zich aan het ontwikkelen is vormt de noordelijk rand van een dergelijk afbrokkelend stuk kerngebied. De opringerigheid van de auto in combinatie met de inplanting van een

grootwarenhuis en de leegstand van enkele grootschalige gebouwen vormen hier een voorbeeld van zwakke plekken in het weefsel. Dergelijke zones vormen enerzijds een afbreuk aan de continuïteit en ruimtelijke structuur van het dorp maar bezitten tegelijk ook de potentie om kwalitatieve nieuwe inbreidingsprojecten te worden die een hedendaagse impuls kunnen geven in de verdere verdichting van het kerngebied.

exogene woonenclaves

Buiten het centrumgebied van Wachtebeke zijn doorheen de tijd enkele alleenstaande kleinere kernen, gehuchten en woonconcentraties ontstaan. Ze vormden afzonderlijke entiteiten middenin de open ruimte. Sommige waren dicht bij de kern gelegen andere op grotere afstand (bv. Overslag). Vele van dergelijke kleinschalige nederzettingen zijn reeds op de Ferrariskaart terug te vinden. De meest oorspronkelijke bebouwing is terug te vinden in de gehuchten Kalve en Langelede, waar zich destijds de veenontginning bevond. Ook het gehucht Walderdonk ontstond in die periode en lag net zoals Kalve en de kern van Wachtebeke langs een historische invalsweg die van west naar oost over de stuifzandrug loopt.

Op het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw nam de bebouwing ter hoogte van het centrum toe en breide zich uit langsheen de verbindingswegen. De woonlinten die op die manier ontstonden brachten de oorspronkelijke nederzettingen steeds dicht bij elkaar waardoor de verschillende gehuchten een aaneengesloten karakter verwierven. Dit proces versterkte nog de oorspronkelijke lineaire structuur van de kern en vormde een aan elkaar gesloten straatdorp.

Een volgende belangrijke stap in de ontwikkeling van Wachtebeke was de realisatie van de woonwijk 'De Warande' in de tweede helft van de 20e eeuw. Deze in verschillende fasen opgetrokken sociale woonwijk is binnen de schaal van Wachtebeke behoorlijk omvangrijk maar mist in tegenstelling tot Kalve en Walderdonk een duidelijk fysieke relatie met de kern.

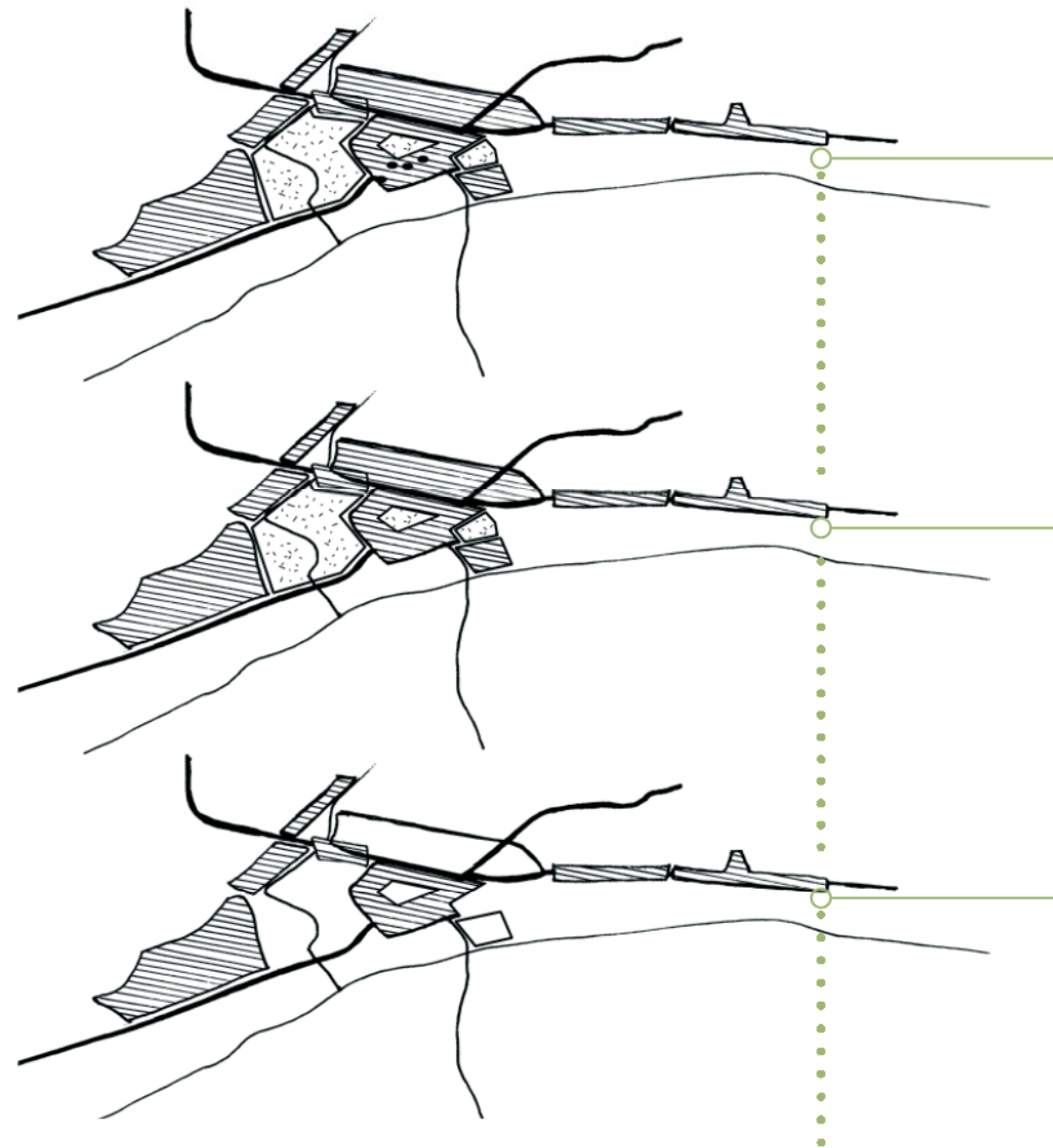
Een laatste grote stap in de uitgroei verliep tijdens de jaren '70 en '80 wanneer opnieuw een aantal woonuitbreidingsprojecten zijn gerealiseerd. Anders dan de Warande sluit deze wijk aan op de noordelijk rand van het centrumgebied. Deze ontwikkeling betekende een quasi verdubbeling van de oppervlakte centrumgebied maar haalde door zijn residentieel karakter de densiteit naar beneden. Bovendien ontstond een nieuw soort typologie nabij het dichtbebouwde kerngebied.

een diffuse en transparante bebouwingsstructuur

Door de historische groei van verschillende kernen op het ritme van ontginningen en woonuitbreidingen hebben geleid tot een organisch patroon van diffuse woonkernen. Omdat de verschillende uitbreidingen vaak niet fysiek met elkaar verbonden zijn ontstond een markante stedenbouwkundige structuur waarin onbebouwde en bebouwde ruimtes zich afwisselen. Bij de sterke verving van bebouwde en onbebouwde ruimtes zijn het de open ruimtes die domineren ten opzichte van de bebouwde gebieden. De nederzittingsstructuur van Wachtebeke vertoont, door de dominantie van de open ruimte in de gemeente, een zeer landelijke karakter waarbij vele woonwijken/linten aan ingesloten open ruimtes grenzen.

historische parels

De bebouwde structuur wordt tenslotte aangevuld en gestructureerd vanuit het aanwezig historisch patrimonium. Ondanks het ontbreken van een duidelijk centraal plein in de kern zorgen enkele historische gebouwen voor centraliteit. Belangrijke blikvangers zijn het gemeentehuis en de vierschaar alsook de Sint-Catharinakerk met wat verderop het klooster. De aanwezigheid van dergelijk patrimonium wordt echter nauwelijks ruimtelijk ondersteund met een kwalitatief publiek domein.

---

historische parels vormen blik-
vangers in de kern

---

ingesloten open ruimte kamers
binnen een diffuse en transparante
bebouwingsstructuur

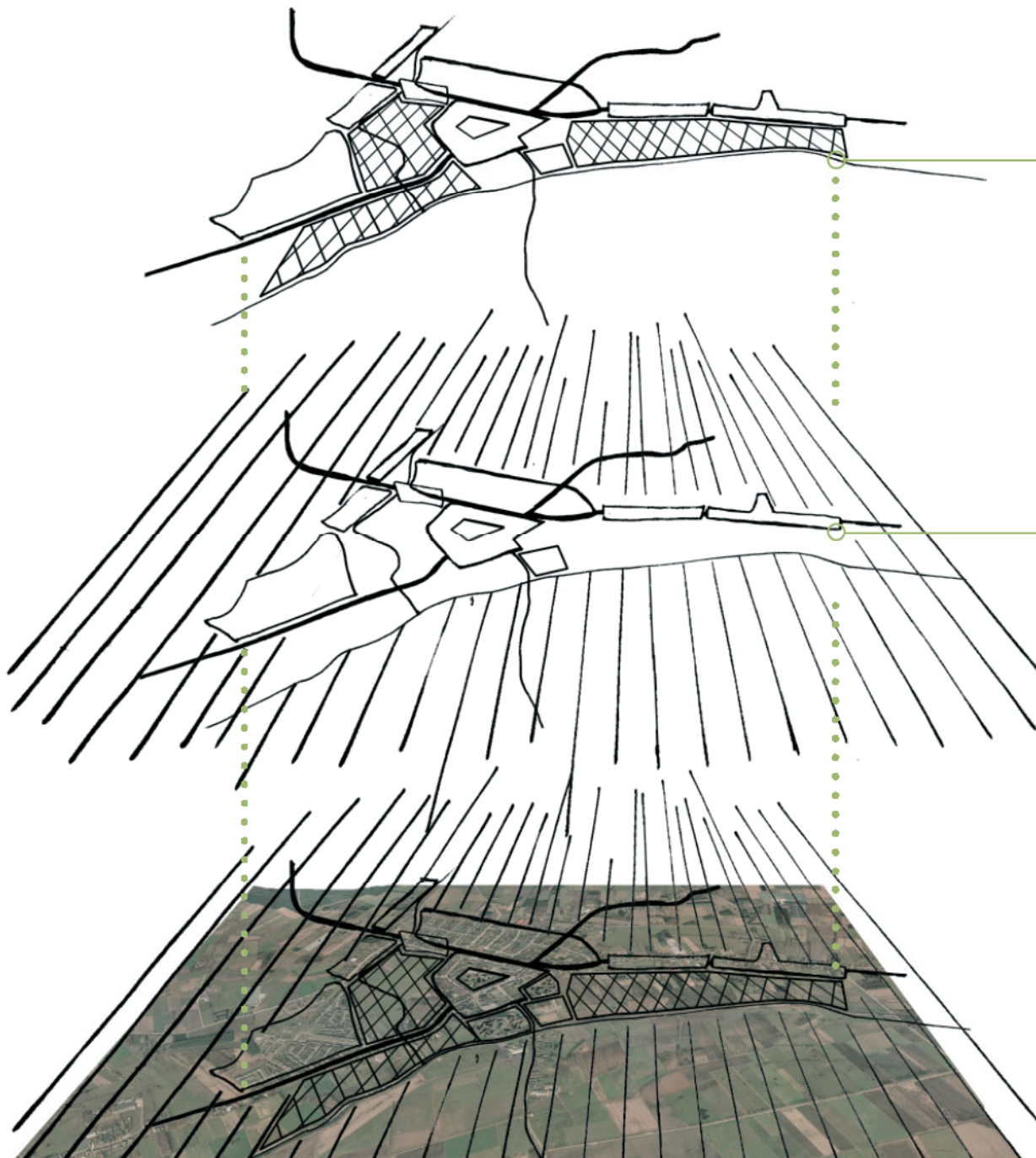
---

uitgroeï jaren '70 - '80

[gelaagdheid]

02.3
morfologische laag

open ruimte kamers geënt op de
blauwe structuur

de grote landschappelijke
eenheden omspoelen de kern van
Wachtebeke

De dominante groenstructuur die is ontstaan uit de diffuse en transparante ontwikkeling van de nederzettingsstructuur zorgt ervoor dat Wachtebeke in zijn centrum nog bijzondere open ruimtes bezit welke de natuur tot in het dorpshart brengt. Deze sterke infiltratie van groenobjecten en open ruimtes zorgt voor een gedifferentieerde natuurlijke laag. We onderscheiden hierbij in eerste orde de groenzones in het centrum van Wachtebeke. Rondom het centrum situeren zich perifere open ruimte kamers die een ruimtelijke overgang maken naar de grootschalige open ruimte.

Gevarieerde landschappen van polders tot Moervaart

De meest omvangrijke maar tegelijk ook het verst van de kern verwijderde open ruimte elementen zijn in de landschappelijke laag sterk gerelateerd aan de geologische ontstaansgeschiedenis en de bodemkundige opbouw van de ondergrond. Naast de nog omvangrijke maar toch snel reducerende agrarische activiteit bezit het prachtige landschap rondom de kern Wachtebeke enkele bijzondere attractieve groenelementen. Het meest bekende is uiteraard het Provinciaal domein Puyenbroek dat vooral een grote recreatieve en toeristische waarde heeft voor Wachtebeke en zijn buurgemeentes. Minder toeristisch maar niettemin bijzonder waardevol voor natuurbeleving en zacht recreatief medegebruik zijn de twee grote boscomplexen het Heidebos en het Kloosterbos. Deze drie grote groengebieden vormen het grootschalige landschappelijke kader op niveau van de totale gemeente en een stuk daarbuiten. Het landschap dat zich daartussen uitstrekt is van het gevarieerde type met kleinere clusters bos, kleine landschapselementen, veelkeurige agrarische percelering, enz. Deze vormen de stepping stones tussen de drie grote natuur/groengebieden.

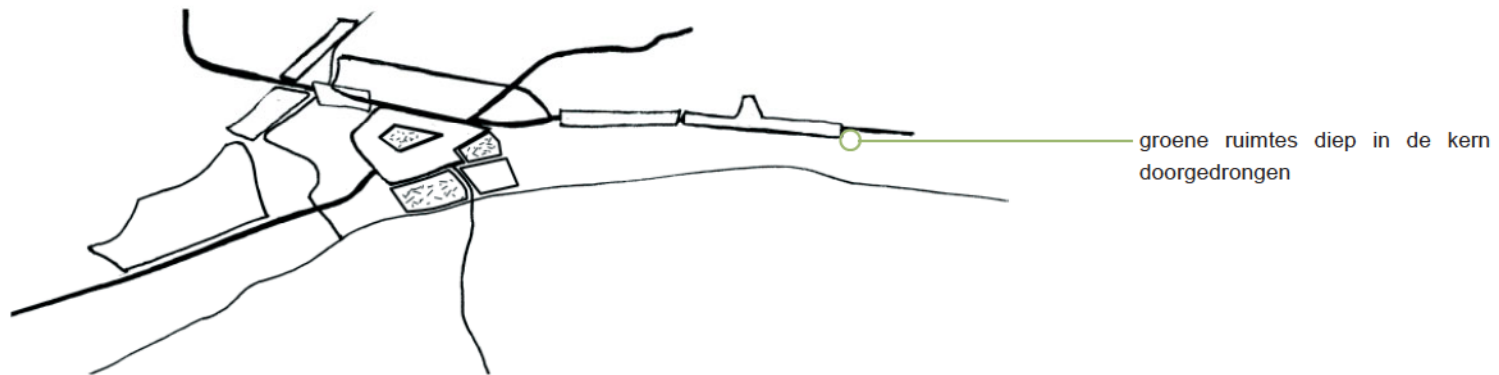
Perifere open ruimte kamers geënt op de blauwe dragers

Dichter bij de kern en dus binnen het studiegebied situeren zich de ingesloten open ruimte kamers die door de ontstaansgeschiedenis van de bebouwde kernen een omsloten karakter hebben gekregen. Ondanks de afbakening met hoofdzakelijk lintbebouwing omvatten deze open ruimtekamers talrijke hectares en hebben dan ook een belangrijk aandeel in het landelijke karakter dat de gemeente Wachtebeke tot op heden bezit.

De algemene leidraad en tegelijk ook de navelstreng waarmee deze gebieden aan het grotere geheel zijn gekoppeld bestaat uit een fijnmazig netwerk van waterwegen. Vooral De Moervaart en de Lede vormen de dragers van dit groenblauwe netwerk. De 'Moervaart' (vroeger de Moere genaamd) is een 27 km lange verbinding tussen het Kanaal van Gent naar Terneuzen en de Durme. De Abdij van Boudelo liet dit kanaal in de Middeleeuwen (rond 1300) graven om de afwatering van de moervaartdepressie te verbeteren. Tevens werd de Moervaart in de 15 eeuw bevaarbaar gemaakt omdat de Zuidlede voor het transport van toen in dit gebied massaal ontgonnen turf ongeschikt bleek. Door de aanleg van het kanaal Gent-Terneuzen in 1825 werd de verbinding verbroken met de natuurlijke bovenlopen: de Poekebeek (die ontspringt in Tielt) en Oude of Hoge Kale, die ontsprong te Sint-Joris, Beernem. Tot 1964 bezat de Moervaart een getijdenwerking (+/- 25 cm), dit via de Durme en verderop de Schelde. Door de afdamming van de Durme te Lokeren en het verwijderen van de sluis te Rodenhuize tussen de Moervaart en het kanaal Gent-Terneuzen is het waterniveau van beide waterlopen gelijk gemaakt. Ondanks alle inspanning om de natuurlijke Moervaartdepressie droger te maken bleef het meest zuidelijke deel van Wachtebeke (en de rest van de depressie) tot het begin van de 20ste eeuw (en de aanleg van ontwateringskanalen) drassig.

Het kanaal heeft vandaag nog weinig economische betekenis en wordt enkel door de pleziervaart gebruikt. Het hele gebied tussen de Moervaart en de Zuidlede wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van kleinere waterlopen in oost-westrichting, met onder meer het Hoofdgeleed, de Zwartebeek en de Fondatiebeek. Kleinere dwarsgrachten in noord-zuidrichting verbinden deze waterlopen onderling met elkaar.

Het totale groenblauwe systeem wordt op heden ondergewaardeerd en grotendeels onbenut gelaten. Woningen keren zich met de rug naar de binnengebieden en maken er zelden of nooit gebruik van. Ook het fysiek en visueel gebruik van deze open ruimte kamers tussen de kern naar de exogene woonclusters ontbreekt grotendeels.

Infiltratie van groen tot diep in de kern

Het groen dringt diep in tot in het hart van het dorp Wachtebeke. Deze bijzondere kwaliteit van een getrapte groenstructuur tot op het Dokter Persynplein zorgt voor een zeer landelijke sfeer en een bijzondere woonkwaliteit. Het Dokter Persynplein is een grootschalige onsamenhangende groene ruimte (ooit onderdeel van een kasteeltuin). Bijna direct grenzend aan deze centrale open ruimte situeren zich in bijna alle richtingen groene kamers die echter vaak ten dele privaat domein zijn. Hierbij onderscheiden we de groene ruimte rond de Sint-Laurenschool, het klooster, het rusthuis en het OCMW. Deze semi-publieke groene ruimtes bezitten bijzondere potenties om een fijnmazige groenstructuur te vormen die aansluiting kan vinden op de perifere open ruimte kamers. Ook diverse kleinere gebieden zoals achter de kerk en rond de overige scholen kunnen een belangrijke schakel zijn binnen het uitgebreide kleinschalige netwerk van groene verbindingen en trage wegen.

[gelaagdheid]

02.4

natuurlijke laag

Omdat de publieke ruimte binnen de stedenbouwkundige structuur van een gemeente naast een belangrijke ruimtelijke component de plaats is waar vooral het dagelijkse leven zich afspeelt vormt deze functionele laag een belangrijk onderzoeksaspect. Hoe bewegen mensen zich binnen de gemeente, wat zijn de belangrijke polen van voorziening en recreatie? Waar komen de mensen samen, waar wordt er geparkeerd?

Deze vragen vormen een belangrijke voedingsbodem om bij het ontwerpproces een accurate afstemming te realiseren tussen attractiviteit, ruimtelijke kwaliteit, toegankelijkheid en functionaliteit.

gemeenschapsvoorzieningen

Wachtebeke is zoals het structuurplan vermeld een goed uitgeruste gemeente en kan terugvallen op tal van gemeenschapsvoorzieningen. Bovenop de gewone bestuurlijke instellingen zoals het gemeentehuis, het postkantoor, politie enz. beschikt de gemeente over een aantal scholen en enkele rust- en verzorgingstehuizen. Er wordt gewerkt aan een uitgebreid winkelapparaat op gemeentelijk niveau en er zijn mogelijkheden voor sport en spel. Bovendien zijn de meeste voorzieningen in de kern van de gemeente gelegen en bijgevolg vlot toegankelijk met auto, fiets of zelfs op wandelafstand verwijderd van de woning.

recreatie en verenigingsleven

In Wachtebeke is een uitgebreid en dynamisch verenigingsleven aanwezig waarbij er zich zowel actieve als passieve recreatievormen en vrije tijdsbestedingen voordoen. Gaande van voetbal over tennis, paardedresuur, atletiek en indoor activiteiten tot een vzw Watersport-Moervaart. Tal van verenigingen richten activiteiten in op maat van ouder en jongeren (joing), cultuurfanaten (de harmonie) of goede doelen (11.11.11 en de wereldwinkel). Binnen de visie van het toekomstige publieke domein in de gemeente wenst dit ontwerpteam voldoende flexibiliteit in te bouwen om vlot te kunnen inspelen op de initiatieven van deze talrijke verenigingen.

mobiliteit

Vanuit de ontstaansgeschiedenis is gebleken dat Wachtebeke nauw verbonden is met bovenlokale infrastructuren. Al van tijdens de Romeinse tijd situeert Wachtebeke zich op het kruispunt van diverse infrastructuren. Nog steeds zijn twee bovenlokale verkeersbewegingen nadrukkelijk aanwezig door de kern van het dorp (N49 en N449). De overige wegenis is van lokale aard en verbindt de kern Wachtebeke met de verschillende kleinere kernen zoals Overslag, Warande en Langelede.

Aanvullend op de autogerichte toegankelijkheid telt de gemeente ook tal van recreatieve en functionele wandel en fietsverbindingen. Er zijn voornamelijk recreatieve wandeltrajecten uitgetekend zoals het Sint- Catharinapad, de Isegrim-route en het Krekenpad.

Een verstoorde toegankelijkheid

Ondanks de vele activiteitspolen en de uitgebreide infrastructuur kunnen we stellen dat de het netwerk van trage wegen onvoldoende is uitgebouwd in Wachtebeke. Een integrale aanpak om de diverse potenties zoals de groene ruimtes, het patrimonium en de voetwegen samen te bundelen tot een hoogwaardige publiekstoegankelijke groene dooradering van kern tot buitengebied ontbreekt. Dit is niet te wijten aan een gebrek aan potenties of kwaliteiten maar veeleer aan een groot aantal missing links, kleine verbindingen die net de totale toegankelijkheid en doordringing vanuit de kern naar het buitengebied verhinderen.

Wachtebeke is een aantrekkelijk landelijk dorp met diverse kernen in een waardevol en attractief landschap. Deze landschappelijke structuur die oost - west gericht is, verklaart de ruimtelijke logica en de geschiedenis van het dorp en zijn omgeving. Wachtebeke is eveneens een dorp met talrijke potenties en kwaliteiten die door het ontbreken van een duidelijke integrale en kwalitatieve publieke ruimte vaak ondergewaardeerd of onbenut zijn. Het onderschrijven van een duidelijk landschappelijk geïnspireerde en samenhangende nieuwe publieke (verblijfs-) ruimte moet de toekomst van Wachtebeke als kwalitatieve landelijke gemeente nabij Gent verder onderschrijven en kwalitatief ondersteunen.

op naar de ontwerpvoorstellen ...

Na een uitgebreide stedenbouwkundige analyse vanuit een historische en ruimtelijke perceptie wil het ontwerpteam de evolutie schetsen van het huidige Wachtebeke naar een vitaal en zelfbewust dorpshart. Het ontwerpteam wil aan de hand van enkele bouwstenen zijn algemene visie voorstellen. Deze bouwstenen zijn een vertaling van de analyse naar een kwalitatieve toekomst. De bouwstenen fungeren als leidraad en algemeen kader waarbinnen de diverse schetsen, tekeningen en driedimensionale sfeerbeelden zullen kaderen.

[bouwstenen]

van en voor het landschapsdorp wachtebeke

eenvoud

Publieke ruimte in Wachtebeke vraagt een openbare ruimte met een dorps karakter en een sobere kwalitatieve aankleding. De ruimtes moeten de eenvoud van een dorp uitstralen met een duurzame en kwalitatieve materiaalkeuze. Eenvoud betekent ook rust en evenwicht tussen verhard en vergroend, tussen bewegen en verblijven, tussen ... Kortom een publieke ruimte op maat van het dorp.

flexibiliteit

De openbare ruimte moet een hogere toegankelijkheid en doorgedreven multifunctionaliteit bezitten om flexibel te kunnen omgaan met diverse activiteiten en manifestaties. Een mozaïek van verharde en vergroende oppervlaktes vormen een continue veranderend podium waarop diverse configuraties van gebruik hun plaats kunnen krijgen.

centraliteit

De inrichting van het publieke domein steunt op een duidelijke hiërarchie, een harmonisch samengaan van de belangrijkste dorpsruimtes aangevuld met enkele ondersteunende plekken. Wachtebeke verdient naast de monumentale gebouwen ook een duidelijk leesbare openbare ruimte welke de centrale plek in het dorp markeert en ruimtelijk vertaalt.

groenstructuur

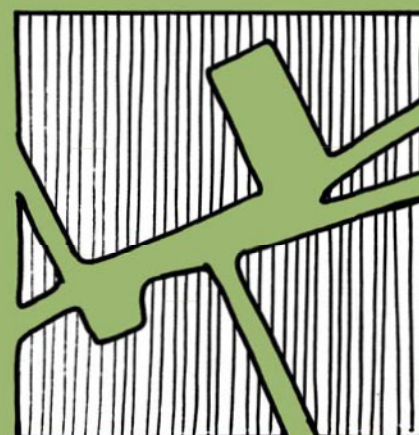
Een dorps publieke ruimte bezit naast enkele essentiële verharde ruimtes ook een duidelijke groenstructuur welke in samenhang met het omgeven landschap een kwalitatief netwerk vormen. Een groenstructuur voor Wachtebeke is het logisch verder zetten van het groene karakter van het ommeland. Verwijzend naar het verleden en als beklijvende beeld dragers van morgen worden verschillende soorten parkbomen in het dorps hart schijnbaar verstrooid aangeplant. Ze zorgen voor ruimtelijke continuïteit en identiteit.

blikvangers

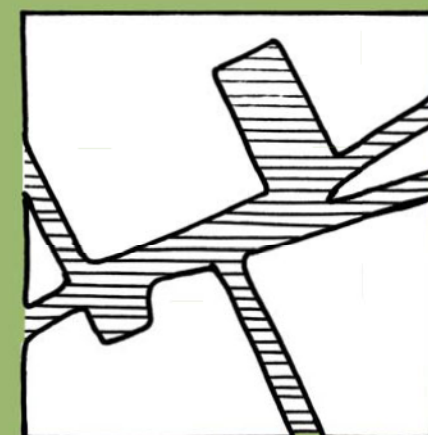
De aanwezigheid van enkele fraaie bouwwerken verdienen een betere ondersteuning vanuit het publieke domein. Blickvangers verdienen perspectieven, zichtlijnen en ruimte om hun belangrijke rol op te nemen als accenten in de ruimtelijke structuur van het dorp.

transparantie

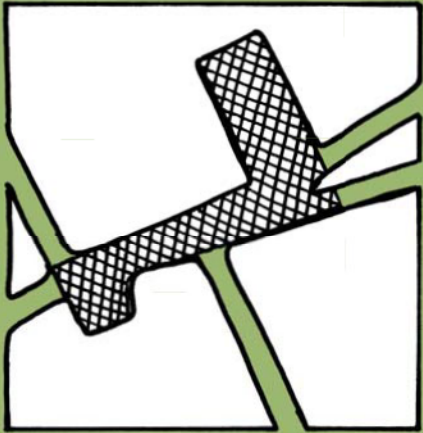
Doorsteken, visuele perspectieven en variatie in bebouwd en onbebouwd zijn allemaal elementen van de bouwsteen transparantie. Door de diffuse bebouwingsstructuur onderhoudt het centrum een duidelijke relatie met zijn omgeving. Het ommeland is fysiek en gevoelsmatig nooit ver weg. Deze transparantie vormt een belangrijk element van de toekomstige publieke ruimte. Toegankelijkheid en visuele relaties tussen duidelijk afgebakende en gestructureerde ruimtes moeten het toekomstige publieke domein interessant, attractief en spannend maken.

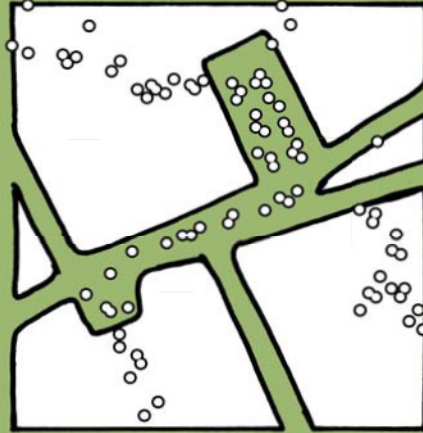
[eenvoud]

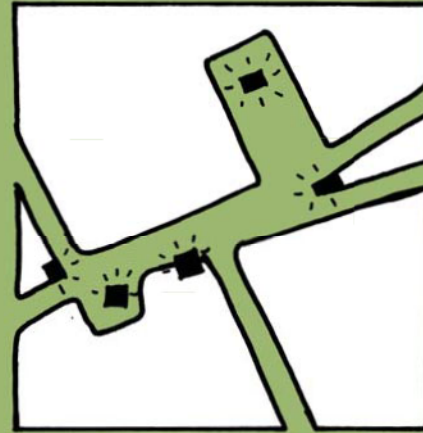
[flexibiliteit]

[centraliteit]

[groenstructuur]

[blikvangers]

[transparantie]

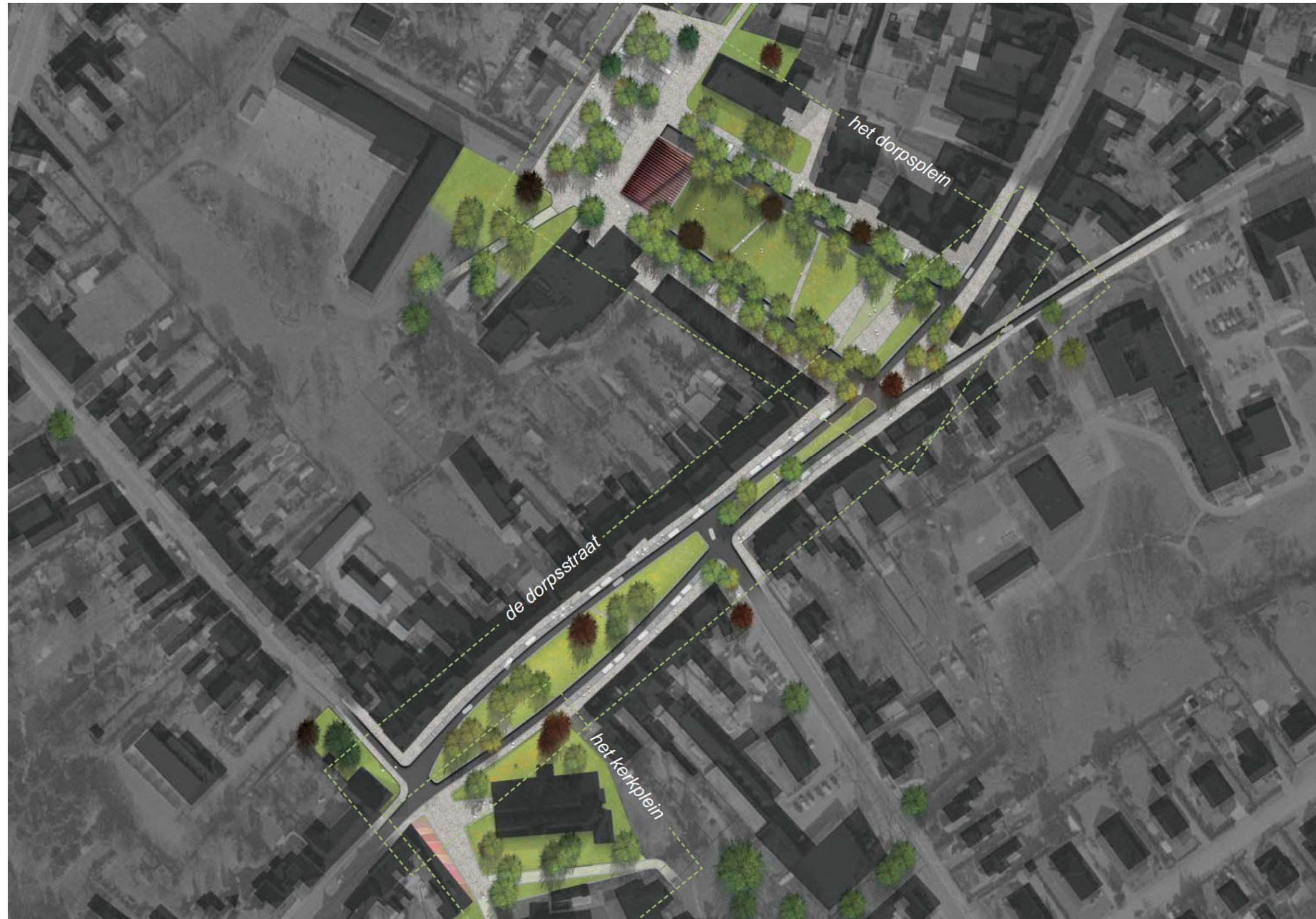

04

[micro]
ontwerp voor het dorpshart

Het ontwerpen van een nieuwe openbare ruimte voor Wachtebeke is een zoektocht naar eenvoud en vanzelfsprekendheid. Eenvoud als een bewust antwoord op een complexe ruimtelijke vraag. De nieuwe dorpsstructuur ontstaat uit het lezen en begrijpen van de dorps logica. Het zoeken naar de ware sfeer en gebruik binnen een landelijke kern. Het is een zoektocht om het overtollige te schrappen. Een goed ontwerp voor de kern van Wachtebeke straalt vanzelfsprekendheid uit maar bezit een krachtige structuur die het centrum van deze woonkern duidelijk markeert en ruimtelijk neerzet.

De kern van Wachtebeke bestaat uit drie deelruimtes. Het dorpsplein, het huidige Persynplein is de centrale ontmoetingsplek voor activiteiten en festiviteiten. Een tweede belangrijke deelruimte is de omgeving rond de kerk. Door het weghalen van alle hekwerken en het samenvoegen van de verschillende verhardingen ontstaat er een aantrekkelijk kerk- en schoolplein. De derde deelruimte is de Dorpsstraat of kortweg Dorp. Hier is er plaats voor de plaatselijke kleinhandel en enkele aangename terrassen. De doorgaande gewestelijke verkeersas is opgenomen in het groene ruimtelijke kader van de Dorpsstraat.

Van deze drie deelruimtes zijn in de volgende bladzijden ontwerpschetsen gemaakt die een beeld geven van de voorgestelde ambitie. De schetsontwerpen kenmerken zich door een bewuste eenheid in diversiteit. De verschillende deelruimtes hebben eenzelfde materialenpalet maar elke deelruimte krijgt unieke elementen waardoor ze ook complementair worden. De ontwerptekeningen, sfeerbeelden, doorsnedes en principetekeningen vormen samen een ruimtelijke strategie die het gemeentebestuur van Wachtebeke, in dialoog met het ontwerpteam, kan kneden en optimaliseren tot een maatschappelijk gedragen ontwerp.

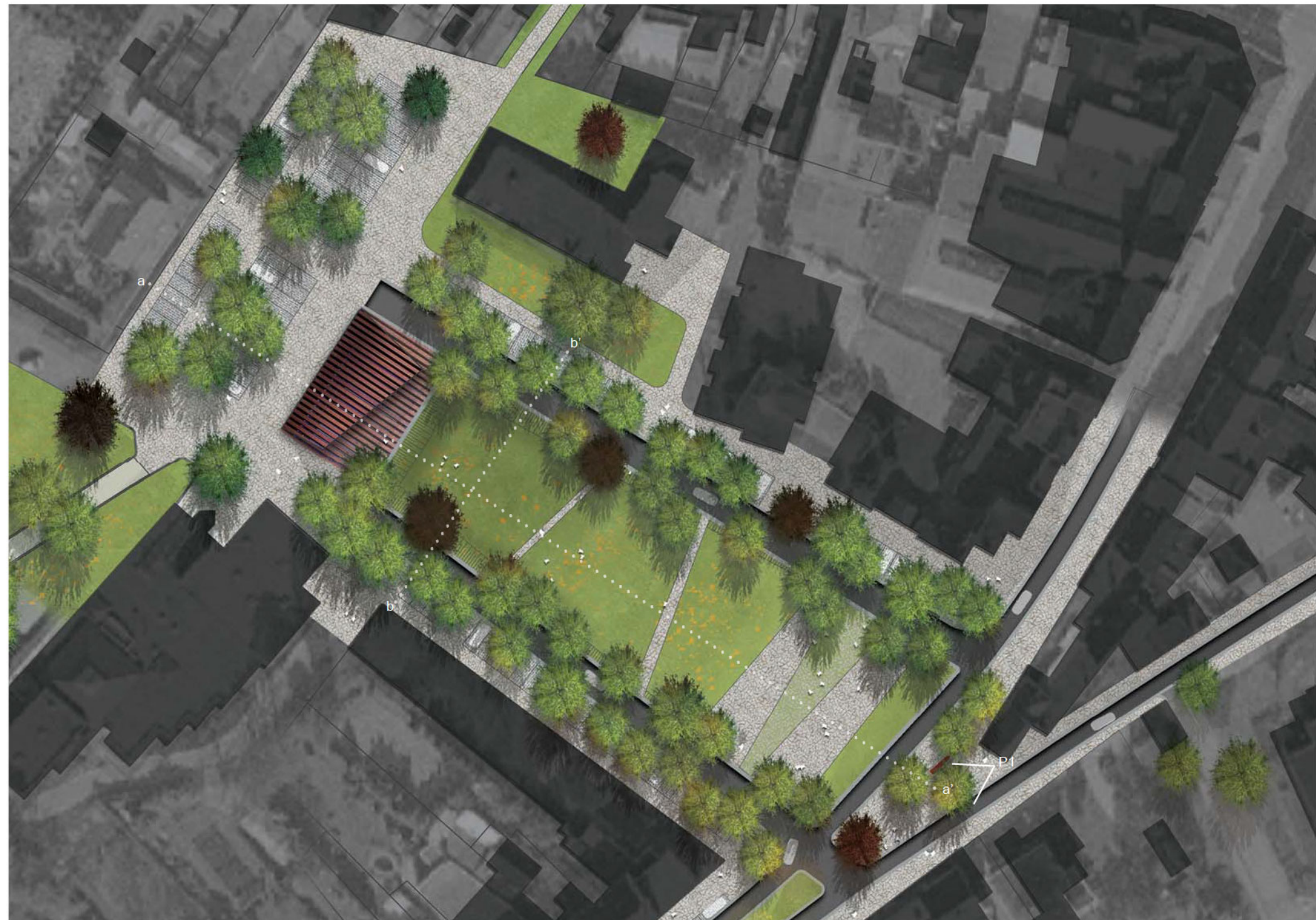

[micro]

04.2 het dorpsplein

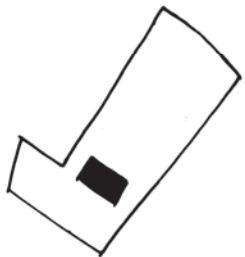
Het dorpsplein is de centrale plek waar diverse activiteiten kunnen plaatsvinden. De schaal en maat van het dorpsplein zorgt voor rust en heeft een tijdloos karakter. Om van het Persynplein een aantrekkelijke centrale plek te maken ontbreekt een duidelijk groen kader en vooral een derde pleinwand. Het dorpsplein kan zijn centrale rol pas opnemen als het voldoende ruimtelijke kracht bezit om als decor te fungeren voor het dorps leven.

In ons ontwerpvoorstel plaatsen we een nieuwe blikvanger in het verlengde van het huidige cultureel centrum. Het nieuwe volume herschaalt de ruimte en organiseert twee nieuwe ruimtes, een groen evenementenveld en een parkeerplein. Het gebouw fungeert als een verlengstuk van het huidige cultureel centrum. Dit polyvalente dorpsgebouw zorgt er voor dat het dorps culturele leven prominent in beeld komt op het dorpsplein en Dorpsstraat. Dit nieuwe gebouw moet de nood aan extra ruimte voor het bruisende verenigingsleven helpen oplossen. Het basisconcept van het houten gebouw bestaat uit een nagenoeg gesloten en functionele wand aan het parkeerplein en een open transparante en flexibele zijde naar het evenementenveld. Bij slecht weer of voor binnenactiviteiten is het een gesloten polyvalente ruimte, bij mooi weer of bij optredens kan de glazen wand worden opengeschoven. Doordat het aangrenzende grasveld lager is gelegen ontstaat er een natuurlijk hoogteverschil waardoor de open constructie en het bijhorende terras als podium fungeert voor muziekconcerten, toneelvoorstellingen, volksdansen, enz. Het evenementenveld is ook de plaats is waar diverse markten, jaarfeesten, enz. doorgaan. Op de verharde zones kunnen de

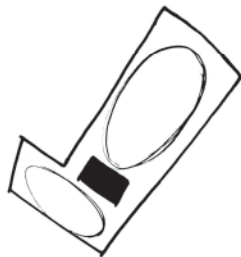
marktwagens, kerststaltes of andere constructies hun plek krijgen.

Om deze activiteiten of aan het plein gelegen functies te bereiken is gezorgd voor een doordachte en flexibele toegankelijkheid. Op basis van het dorps dagdagelijkse functioneren gaan we uit van parkeren voor de deur. Daarom is er aan beide zijden van het plein een parkeerstrip voorzien aansluitend op de nieuwe woningbouwprojecten en functies. De haakse opstelling zorgt voor 45 parkeerplaatsen onder een speels verstrooide bomendak. Het parkeerplein herbergt 55 parkeerplaatsen voor bezoekers het cultureel centrum, de school of buurtbewoners.

Het dorpsplein is ruimtelijk omkadert door een forse bomenstructuur van hoogstammige en veelsoortige exemplaren die door hun inplanting een informele krachtige groenstructuur vormen. in de ruimte ontstaat. Bovendien

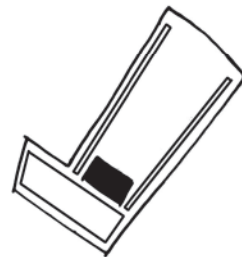
een nieuwe blikvanger

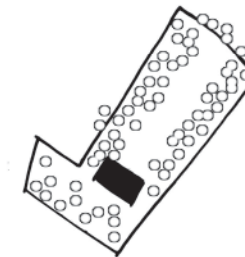
twee ruimtes op het plein

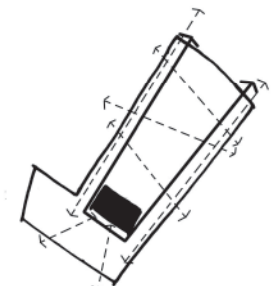
evenementenveld

parkeren voor de deur

groenstructuur

flexibel bewegen over het plein

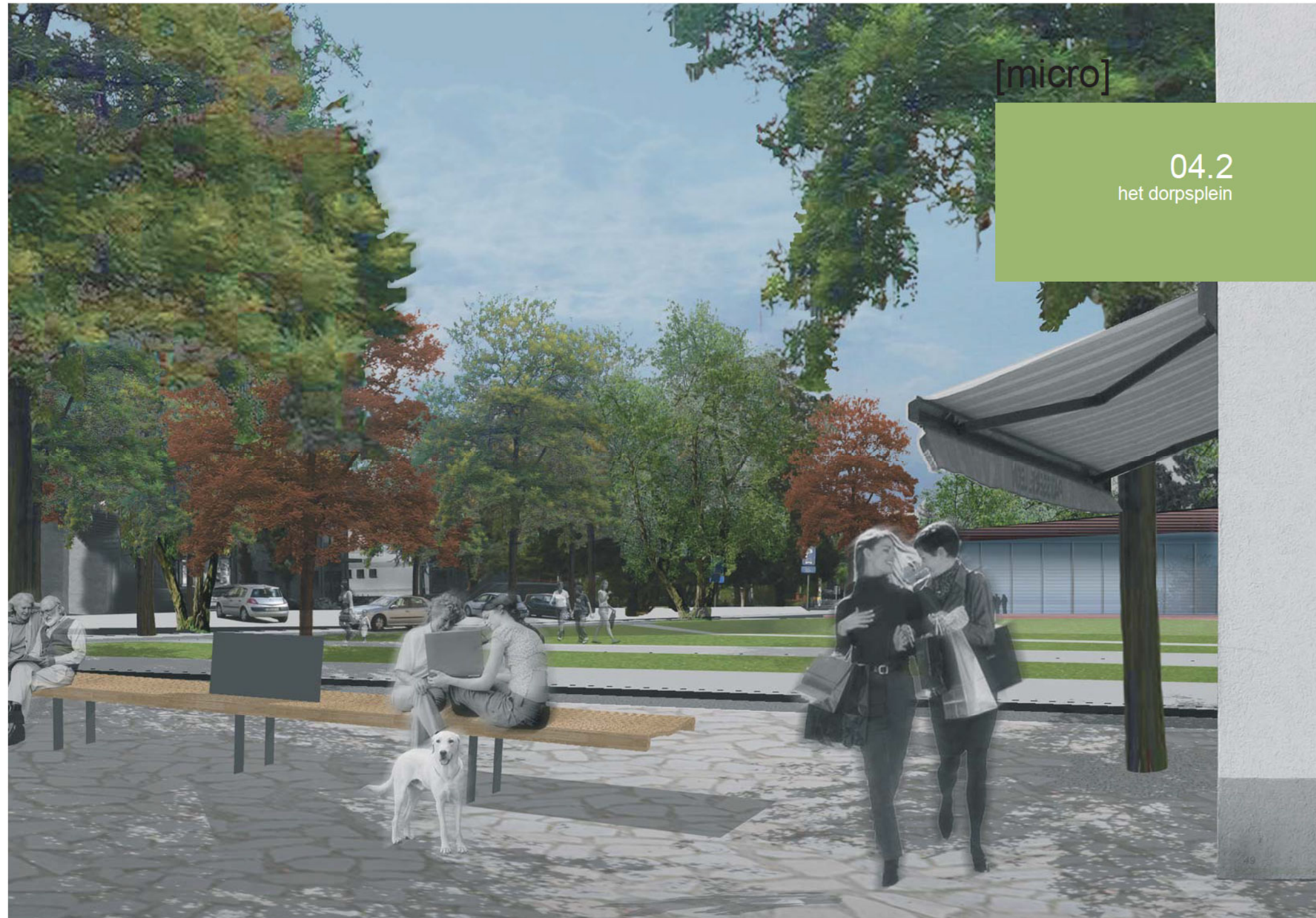
P1: dorpsstraat en dorpsplein

[micro]

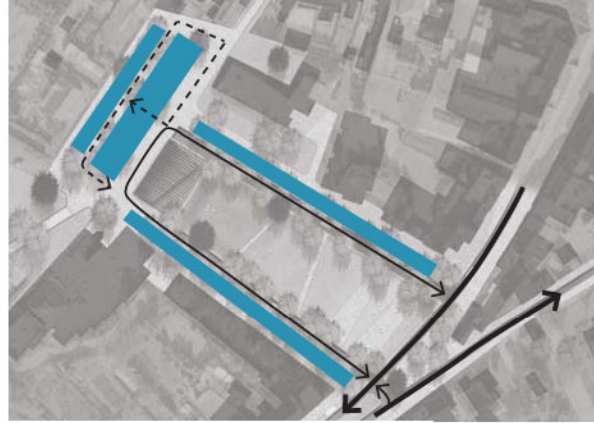
04.2
het dorpsplein

een vlotte toegankelijkheid voor voetgangers, fietsers en minder validen

een eenvoudige en leesbare toegankelijkheid voor gemotoriseerd verkeer en een eenduidig en comfortabel parkeeraanbod (100st.)

de verharde zones op de kop van het plein laten toe om de markt op zijn huidige plaats te houden

[micro]

04.2
het dorpsplein

zorgen ze voor een optimale perspectiefwerking en ondersteunen ze een ruimtelijke geleiding van de rijweg en de voetgangerszone.

Eenvoud en flexibiliteit gelden niet enkel voor de activiteiten en het parkeren. Zowel te voet, met de fiets als met de auto kan dit plein op verschillende manieren worden betreden en doorwaad.

Tenslotte houdt het ontwerp rekening met het op een duurzame manier omgaan met oppervlaktewater. Het ingedrukte grasveld fungeert als infiltratiezone waardoor de gemeente Wachtebeke een voorbeeld stelt inzake ecologische en duurzame aanpak binnen de publieke ruimte.

b

b'

a'

P1: dorpsstraat en dorpsplein bij nacht

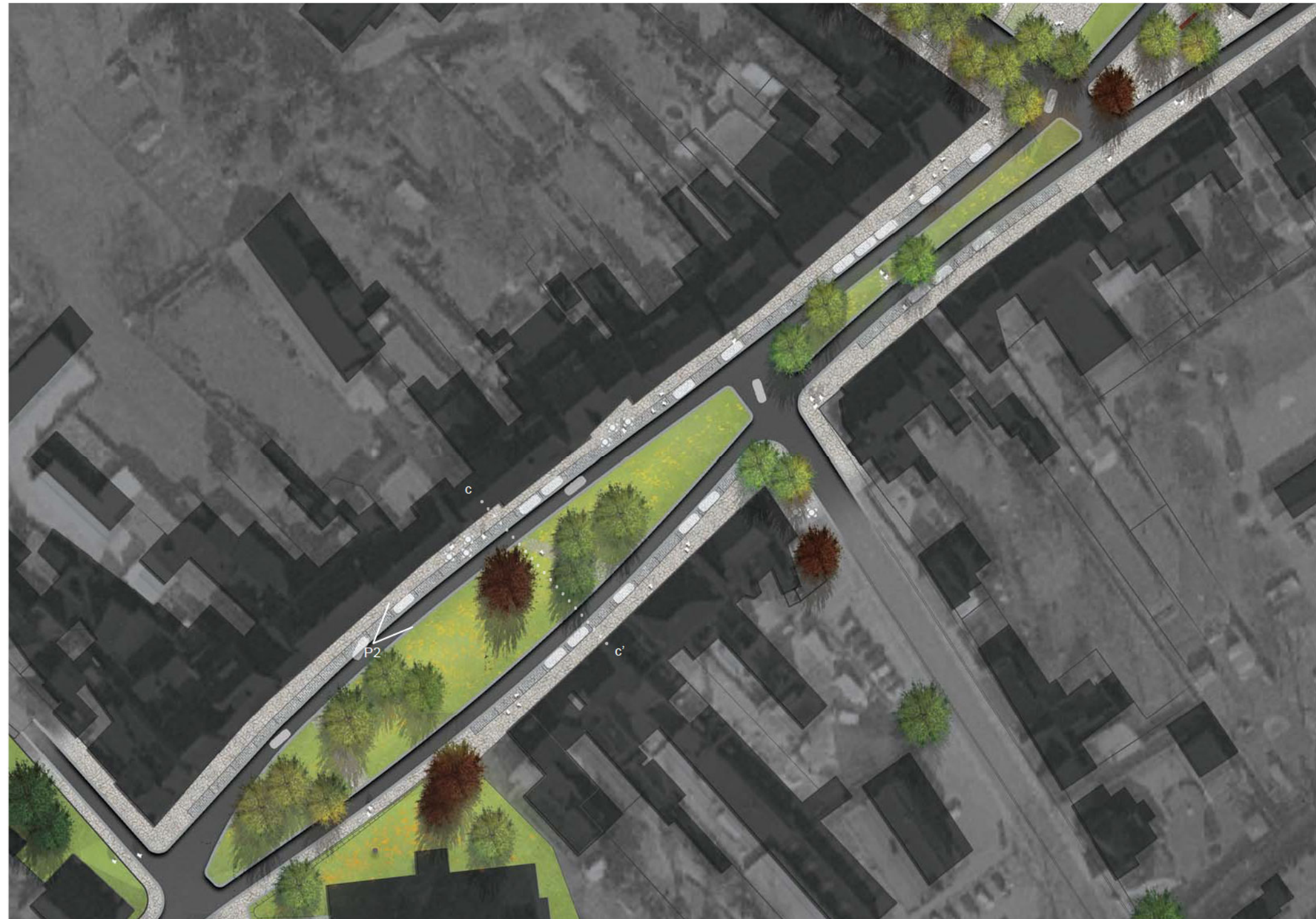
[micro]

04.3

de dorpsstraat

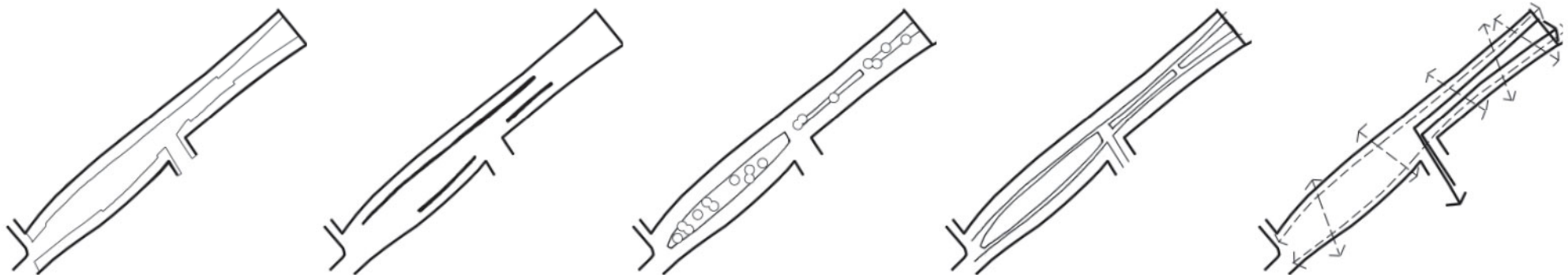

De dorpsstraat of kortweg Dorp is de centrale ontvangstruimte voor alle bezoekers die het centrum van Wachtebeke binnenrijden. Deze langgerekte ruimte is enerzijds voor een groot stuk het kleinhandelscentrum van de gemeente maar tegelijk ook een onderdeel van de N449, een gewestweg die Wachtebeke verbindt met de R4 en Zaffelare. Deze ruimte is tegelijk een verblijfsruimte, een transitruimte en vooral een centrale dorpsruimte. In dit voorstel is veel aandacht aan de belevingskwaliteit voor alle ruimtegebruikers die het centrumgebied van Wachtebeke aandoen.

Het ontwerptam kiest voor een minimale voetgangerszone van 3 meter om een optimale toegankelijkheid van de kleinhandelszaken en woningen te garanderen. Bovendien biedt dit voetgangersbordes de mogelijkheid om terrassen te plaatsen nabij de bestaande en toekomstige horecazaken. Om het concept van parkeren voor de deur ook hier toe te passen worden de autos in langsrichting gestald. Via een overrijdbare trottoirband is zowel de parkeerstrip als de voetgangerszone ruimtelijk en functioneel afgebakend van de rijweg. Deze is met de gebruikelijke 3,5 meter breedte vlot toegankelijk voor auto's en fietser.

Om het geheel ruimtelijk te structureren en begeleiden situeert zich in het midden van het wegprofiel een brede bolvormige gazonstrip bekroont met monumentale hoogstammige bomen en ingezaaid met een bloemenrijk grasmengsel en voorjaarsbloeiers.

een comfortabel voetgangerzone   een ruim aanbod langparkeerplaatsen   een structurerende groene middenberm   een dorpsstraat voor een vlotte doorstroming   flexibel bewegen over het dorp

P2 sfeerbeeld van de dorpsstraat

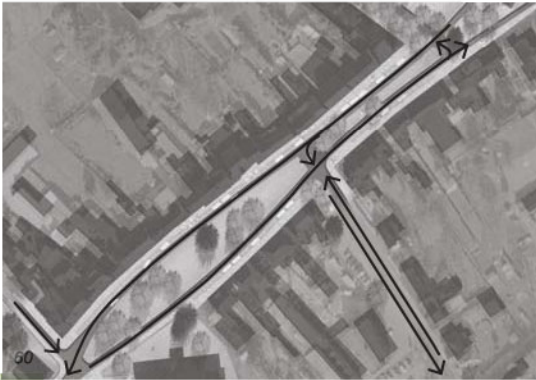

een vlotte toegankelijkheid voor voetgangers, fietsers en minder validen

een vlotte doorstroming voor auto's

een ruim aanbod langsparkerplaatsen

[micro]

04.3
de dorpsstraat

[micro]

04.4

het kerkplein

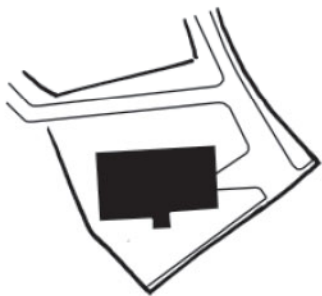

Met de ingrepen rond het kerkplein schuift de kerk zich performanter in beeld van de dorpstraat. De eigenzinnige opstelling van de kerk ten opzichte van de aangrenzende ruimtes worden als een kwaliteit uitgespeeld. De kerk wordt voorzien van een licht verhoogde groene plint welke tevens gebruikt kan worden als zitbank. De belangrijkste ingreep is echter de ruimtelijke versnippering aanpakken door de ruimte tussen kerk en school als één plein vorm te geven.

Hierdoor ontstaat er een aangename evidente combinatie tussen kerk- en schoolplein. In de week maken wachtende ouders gebruik van het plein om hun kinderen te brengen of op te wachten, in het weekend is de ruimte beschikbaar voor kerkceremonies.

De ruimte rond de kerk is momenteel een doodse ruimte. Door het aanleggen van een trage verbinding langs de school welke uitmondt in de Meersstraat wordt het kerkplein een belangrijke schakel in het dorpse functioneren.

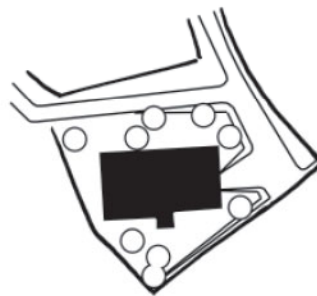
Verscholen in de eenvoud van het ontwerpvoorstel zit er een doordachte technische analyse van noodzakelijke bochtstralen, opstellingsruimte voor ceremoniewagens, brandweer en dergelijke. De heester- en vaste plantenmassieven in de rand zorgen voor krachte kleuraccenten in de verschillende seizoenen. Het oorlogsmonument en het christusbeeld krijgen in dit ontwerp een nieuwe plaats.

eenvoudige logische pleinvormen

zitmuren

groenkussens met bomen

flexibiliteit en toegankelijkheid voor auto's

toegankelijkheid voor
fietsers en voetgangers

P3: sfeerbeeld van de dorpsstraat, kerk- en schoolplein

[micro]

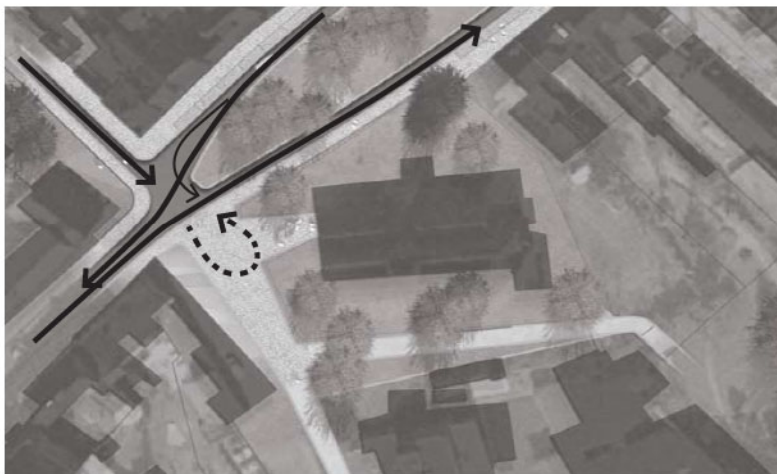
04.4
het kerkplein

plaats voor diverse fiets- en voetgangersstromen

een vlotte toegang voor auto's en ceremoniewagens

[micro]

04.4
het kerkplein

een vlotte toegankelijkheid voor voetgangers en fietser
alsook voor minder validen

natuursteenverharding met gewone of groene voeg

[micro]

04.5
materialenpallet

speelse schoolpoorten

[macro]

de dorspikern als motor voor wachtebeke

[macro]

Na een gedetailleerde bespreking van de ingrepen in het centrum wordt nu weer uitgezoomd naar de schaal van de gemeente. Op deze manier willen we aantonen dat er een logische continuïteit is tussen micro en macro en omgekeerd

Netwerk van trage wegen

De groene kwaliteit van Wachtebeke dringt diep door tot in het dorps hart. In de zoektocht om de verwevenheid van het dorp met zijn ommeland te herstellen zijn de talrijke groene gebieden gelegen direct achter de centrumwanden een belangrijke uitdaging. Het uitbouwen van een netwerk van trage wegen biedt een belangrijke kans om de toeristische potenties van Wachtebeke verder uit te bouwen. Op eenvoudige wijze zijn er verschillende paden aan te leggen welke het centrum kunnen verbinden met een tweede groene zoom en zelfs met een derde groene zoom. Dergelijke paden vragen een minimale grondinname. Indien deze paden een visuele toegankelijkheid bieden naar alle gemeentelijke voorzieningen zoals scholen en ocmw kunnen dit aantrekkelijke open contactpaden worden.

Uitbouw groen netwerk

Het aanwezig zijn van vaak monumentaal groen net achter de eerste

bebouwingswanden is een belangrijke troef. Het bewust uitbouwen en in stand houden van deze groene kwaliteit kan mede de identiteit van Wachtebeke voor de toekomst uitmaken. Het groene netwerk van Wachtebeke kan een ruimtelijke link worden met de belangrijke groene polen zoals Puyenbroek en Heidebos en Kloosterbos. Vanuit deze ambitie zijn de ontwerpvoorstellen voor het dorps hart het consequent voortzetten van een overkoepelende visie.

strategische invulbouw

In de groene zoom van het centrum zijn er hier en daar potenties om te verdichten met woningbouw. Het is geenszins de bedoeling om de kern te verdichten met woningtypes die beter in de rand worden gebouwd. Op de voorgestelde plekken willen we bouwprojecten voorstellen welke de ruimtelijke beleving ingrijpend kunnen verbeteren en een meerwaarde betekenen voor het patrimonium van het centrum. Deze voorstellen hebben geen dwingend karakter, ze zijn op te vatten als stille potenties welke in lengte van jaren en in willekeurige volgorde kunnen gebouwd worden. Ze ondersteunen het gewenste beeld van het dorp. De voorgestelde typologieën zijn een aanvulling op de reeds aanwezige woonvormen.

